

บทที่ 6

พัฒนาการของจักรวรรดิรัสเซีย ค.ศ. 1462 - ค.ศ. 1682

Significant Dates

Introduction of Christianity.....	c.988
Metropolitan See at Kive	1037
Catholic-Orthodox Schism.....	1054
Fourth Crusade.....	1202-1204
Reign of Yaroslav.....	1019-1054
Reign of Vladimir II.....	1113-1125
Foundiy of Moscow.....	c.1147
Establishment of Capital at Suzdal.....	1157

อาณาจักรมัสโควิท (Muscovite principality)

อาณาจักรมัสโควิท (Muscovite principality) ได้พัฒนามาเป็นจักรวรรดิระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 15 และ 16 อาณาเขตแผ่ขยายออกไปอย่างรวดเร็ว มีการสถาปนาระบบปกครองแบบเอกาธิปไตย¹ และขยายระบบเซอร์ฟอย่างกว้างขวาง เหตุการณ์ทั้งหมดนี้มีส่วนสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและเกิดขึ้นระหว่างรัชสมัยของอิวานที่ 3 (The Great) เบซิลที่ 3 และอิวานที่ 4 (The Terrible) ความปั่นป่วนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นระยะบางครั้งก็แทบว่าจักรวรรดิจะถึงแก่อวสานไป โดยเฉพาะเมื่อสิ้นสุตราซวงส์รุริคเมื่อปี ค.ศ. 1598 จนกระทั่งได้มีการสถาปนาราชวงศ์ใหม่ขึ้น คือราชวงศ์โรมานอฟ

---

¹นับเป็นมรดกสำคัญที่ได้มาจากการปกครองของพวกมองโกล-ตาทาร์ เป็นผลทั้งทางจิตวิทยาและการบริหารแบบนิยมการใช้อำนาจเด็ดขาด มีตัวอย่างการจลาจล และแบบการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง

ลำดับกษัตริย์ระหว่างปี ค.ศ.1462-1598²

Ivan III.....Sophia

(1462- 1505)	Basil III (พระนัดดาของพระเจ้าจักรพรรดิปีแชนทีน)
	(1505-33)
	Ivan IV
	(1533-84)
	Feodor I
	(1584-98)

1. กำเนิดมอสโคว์

มอสโคว์ถูกสร้างขึ้นเป็นที่มั่นชายแดนของซัลดัล (Suzdal) โดย ดอลโกรูกี้ (Dolgorouky) ปรากฏชื่อเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ.1147 โดยมีความสำคัญน้อยมาก กล่าวคือ มีฐานะเป็นเพียง "appanage"³ ของลูกชายรอง ๆ ลงไปในสมัยของอเล็กซานเดอร์ เนฟสกี ได้มีบันทึกว่า ดินแดนที่ถูกแบ่งให้คาเนียลบริเวณป่ามค้ายในสมัยต้น ๆ นั้นมีกำแพงไม้ล้อมรอบเป็นที่รู้จักกันในปี ค.ศ.1156 ว่า Kremlin ซึ่งเป็นป่ามค้ายที่แข็งแรงที่สุดในรัสเซียในสมัยการรุกรานของมองโกล มอสโคว์มีฐานะเป็นเส้นทางผ่านตามธรรมชาติความเข้มแข็งของเครมลินกลายเป็นความหวังของคนในเมืองใกล้เคียงว่าน่าจะเป็นที่ปลอดภัยสำหรับตนด้วย เศรษฐกิจอันมั่นคงของมอสโคว์ก็ทำให้มอสโคว์ค่อย ๆ ก้าวขึ้นแทนที่เคียฟ⁴

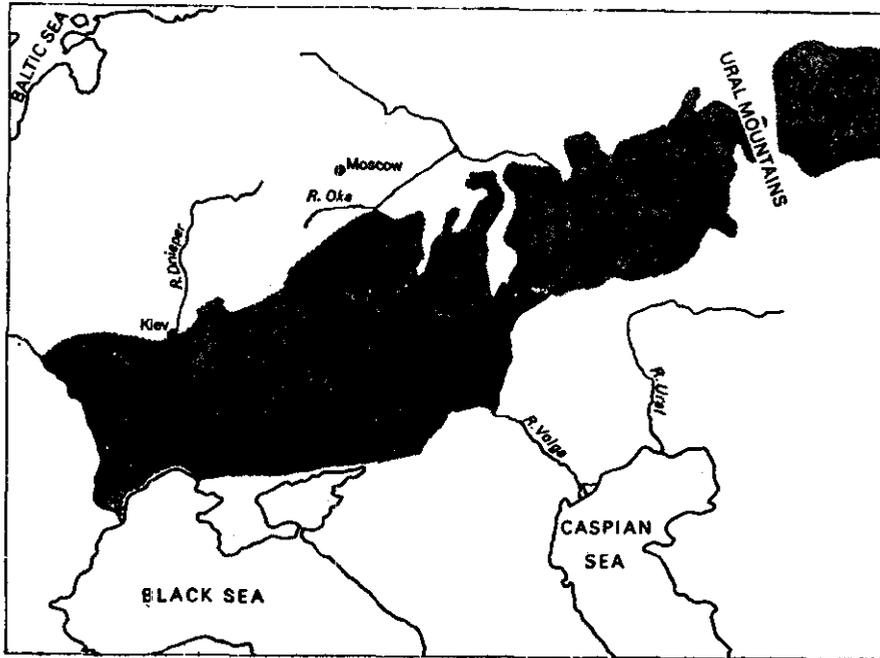
²Sydney Harcave, *Russia, A History* (New York :J.B. Lippincourt Company, 1964) p.41

³ดูรายละเอียดในบทที่ 5 เกี่ยวกับการที่เจ้านครในราชวงศ์ริคนิมแบ่งอำนาจจักรให้โอรสไปปกครองอาณาจักรที่ถูกแบ่งให้นี้จะมีการสืบทอดมรดกด้วย ลำดับการแบ่งก็คิดตามเมืองสำคัญ เช่นในสมัยคิวนา โอรสองค์ใหญ่ก็จะได้ปกครองเมืองเคียฟ เป็นต้น

⁴Walther Kirchner, *History of Russia*, p.29

เหตุการณ์สำคัญที่สร้างฐานะของมอสโกไว้ให้รุ่งเรืองขึ้นตามลำดับคือ

1. เมืองศูนย์กลางออร์โธดอกส์ตะวันออกย้ายจากศูนย์กลางเดิมมายังวลาดีมีร์ เมื่อ ค.ศ. 1299 มอสโกในฐานะผู้ให้การสนับสนุนศาสนาก็กลายมาเป็นศูนย์กลางของศาสนาด้วย

The Black Earth Belt

2. เจ้าชายดาเนียล โอรสองค์เล็กของอเล็กซานเดอร์ เนฟสกี สืบต่อมาจนถึงสมัยของโอรสดาเนียลเองคือ Yurii ได้ดำเนินนโยบายต่อเนื่องจากนโยบายของเนฟสกีคือการทำตนเป็นผู้เก็บเครื่องบรรณาการจากเจ้าชายรัสเซียอื่น ๆ ไปถวายข่าน ในระหว่างนั้นก็ถือโอกาสขยายดินแดนออกไปเรื่อย ๆ ตามเส้นทางแม่น้ำออกจากมอสโก ดังนั้น ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 15 ที่ดินเขตปกครองของเจ้าชายดาเนียลก็เพิ่มขึ้นจาก 500 ตารางไมล์ เป็น 15,000 ตารางไมล์

3. มีเจ้านครที่เข้มแข็ง ที่ควรกล่าวพระนามถึง 2 พระองค์คือ

อิวานที่ 1 (Ivan I: Prince of Muscovy 1305, Grand Prince: 1328-1340) ทรงเป็นที่รู้จักกันว่า "Kalita" หรือลุงเงิน ทรงเห็นว่าเงินมีความสำคัญที่สุดคือใช้ได้ทั้งการส่งไปถวายข่านแห่งอาณาจักรมองโกลและสร้างอำนาจของพระองค์ ในรัชสมัย

ของอิวานนี่เองที่ได้มีการย้ายศูนย์กลางแห่งศาสนากรีกออร์ทอดอกซ์ จากวลาดีมีร์มายังมอสโคว์ เมื่อปี ค.ศ. 1326⁵ มอสโคว์กลายเป็นเมืองหลวงและศูนย์กลางการค้า อิวานได้เสด็จออกตรวจการปกครองของเจ้านครต่าง ๆ ภายในราชอาณาจักรเพื่อจะได้แน่ใจว่าอาณาจักรเหล่านั้นมิได้แตกแยกออกไปในหมู่พระราชวงศ์ และทายาทของพระองค์ก็สืบตำแหน่งกษัตริย์มอสโคว์ต่อมาจนกระทั่งสิ้นสุตราชวงศ์ เมื่อปี ค.ศ. 1598

สำหรับการค้าขายนั้นไม่ใช่อาชีพสำคัญของเจ้านครแห่งมอสโคว์เหมือนกับที่เคยเป็นอาชีพสำคัญของราชวงศ์วารังเกียน รัสเซียเป็นดินแดนของชาวไร่ชานา อำนางก็อยู่ในเมืองเจ้าของที่ดินมิใช่พ่อค้า

กิมิทรีที่ 4 : Grand Prince (1363–1389)

ถ้าจะถือว่าอิวานเป็นผู้สร้างฐานะความมั่งคั่งและสร้างอิทธิพลให้มอสโคว์ กิมิทรีก็ทรงมีความสำคัญในฐานะที่ทรงเป็นผู้เน้นถึงความเป็นผู้นำของชาติ หลังจากรบชนะลิทัวเนียก็รบชนะตาตาร์เป็นครั้งแรก เป็นการยกเกียรติภูมิของรัสเซียให้สูงขึ้นมาก นั่นคือการรบที่กูลิโกโว (Kulikovo ค.ศ. 1380) ทำให้เกิดมีความรู้สึกว่ามีมองโกลนั้นได้แก่งกลางจนไม่มีผู้ใดปราบได้ ถึงแม้ว่าหลังจากนั้นไม่นานมอสโคว์จะต้องถูกเผาผลาญและทาร์เมอร์เลน (Tamerlanc) จะเข้าโจมตีมอสโคว์อีกครั้งเมื่อปี ค.ศ. 1408 กิมิทรีแห่งดอน (Dimitry of Don) พระนามที่รู้จักในขณะนั้นก็ให้ทรงจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ของรัสเซียแล้วว่า ประชาชาติในขณะนั้นควรจะดำเนินการอย่างไร

จากปี ค.ศ. 1389–1584 มอสโคว์อยู่ภายใต้การปกครองของเจ้านครที่ 5 พระองค์ ที่มีได้ก่อข้อขัดแย้งและทำสงครามระหว่างกันเลย และมุ่งหวังร่วมกันที่จะหาทางปลดปล่อยตัวเองจากการเป็นเมืองขึ้นของมองโกล แต่ขยายอำนาจอและดินแดนของตนออกไปรวมทั้งสามารถจะป้องกันตนเองได้จากตะวันตกด้วย

---

⁵ระหว่างปี ค.ศ. 1299 และ 1326 ศูนย์กลางศาสนาจะอยู่ที่วลาดีมีร์

2. การขยายเขตปกครองมัสโควีท

อิวานที่ 3 : "The Great" Grand Prince แห่งมัสโควีท ค.ศ.1462-1505

เมื่ออิวานที่ 3 โอรสของเบซิลที่ 2 เสด็จขึ้นครองมอสโคว์ขึ้น เนื้อที่ปกครองของพระองค์มีเพียง 15,000 ตารางไมล์ แต่ต่อมาก็ได้แผ่ขยายมากขึ้นอย่างมากมาด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ

1. มีกษัตริย์ปกครองที่เข้มแข็ง
2. การแตกสลายของโกลเดนฮอร์ด
3. การผนึกดินแดนต่าง ๆ ทางชายแดน คือดินแดนทางภาคตะวันตกและรัสเซีย
น้อย⁶

เช่นเดียวกับในยุโรปตะวันตก ที่ตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 15 นั้นคือสมัยต่อเนื่องระหว่างยุคกลางและยุคใหม่ อิวานที่ 3 ได้ทำการขยายพระราชอำนาจจนถึงได้ทรงรับการยกย่องเป็นซาร์แห่งชาวรัสเซียทั้งหมด ทรงปฏิเสศการส่งเครื่องบรรณาการไปถวายข่าน ยกเลิกตำแหน่งขุนนางชั้นสูง แต่กลับทรงสร้างเจ้า (prince) ขึ้นมาใหม่ให้มีสิทธิ์คือการเป็นเจ้าของที่ดิน และให้มีหน้าที่คือการเป็นทหารที่จงรักภักดีต่อพระเจ้าซาร์ ยกเลิกแคว้นเล็กแคว้นน้อย รวมเข้าไปอยู่ในการปกครองของมอสโคว์ทั้งหมด การค้าในเมืองเปลี่ยนไปอยู่ที่เจ้าของที่ดินและเกษตรกรรมกลายเป็นพื้นฐานเศรษฐกิจของสังคมนำไปสู่พัฒนาการของระบบเซอร์ฟ การเป็นอิสระจากมองโกลก็ทำให้กษัตริย์ได้โอกาสสร้างอำนาจและขยายเขตแดนออกไป

อิวานทรงประสบความสำเร็จในการรวมดินแดนเป็นอย่างดี แม้นอพอโกรอดเองก็ถูกรวมเข้ามาด้วย เริ่มด้วยการรวมที่ดินที่เคยแจกจ่ายให้กับพี่น้องในระบบการแจกแคว้นให้เจ้า เช่น Yaraslov1, Riazan, Rostov และ Tver สำหรับนอพอโกรอดนั้นเข้ามารวมด้วยเมื่อปี ค.ศ. 1471 หลังจากนั้นก็หันไปปราบปรามศัตรูตามชายแดนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกรณีพิพาทในพระราชวงศ์ลิทัวเนียและโปแลนด์ ขยายอิทธิพลเข้าไปในยูเครน เบลารุสเซียตรวจสอบการรุกล้ำ

---

⁶Little Russia คือ Galicia และ Volhynia ส่วนรัสเซียตะวันตกให้หมายถึงดินแดนรัสเซียภายใต้การปกครองของลิทัวเนีย-โปลิช และดินแดนรัสเซียส่วนที่ปัจจุบันคือรัสเซียขาวเท่านั้น

เข้ามาในอาณาเขตรุสเซียภายหลังอาณาจักรอิวาน ทางตะวันออกก็ถือโอกาสที่ข่านทะเลาะกันเอง รุกเข้าไปถึงบริเวณภูเขาอูรัล ยึดครองคาเนทแห่งอัสตราคานและคาซ่าน คงเหลือแต่ตาตาร์แห่ง โครเมีย⁷ ซึ่งได้กลายเป็นอันตรายที่คุกคามรุสเซียต่อมาอีกถึง 300 ปี มีการส่งทูตไปเวนิซ ฮังการี และเข้าเฝ้าจักรพรรดิแห่งอาณาจักรโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ รวมทั้งทำสนธิสัญญากับเดนมาร์ก ด้วย

อย่างไรก็ดี เหตุการณ์สำคัญประการหนึ่งในสมัยอิวานก็คือการที่ทรงอภิเษกกับพระราชธิดาของพระเจ้ากรีกแห่งคอนสแตนติโนเปิล คือเจ้าหญิง Zoe ถึงปี ค.ศ. 1453 เมื่อพวกเตอร์กียึดครองกรุงคอนสแตนติโนเปิล Zoe ก็ทรงกลายเป็นผู้คุ้มครองพระสันตะปาปา การอภิเษกของอิวานนั้นดูเหมือนจะเป็นการเชื่อมโยงนิยายกรีก และโรมันเข้าด้วยกัน แต่ผลที่ออกมาจริง ๆ นั้นกลับตรงกันข้าม คือภายใต้อิทธิพลของพระราชินี Zoe อิวานก็กลายเป็นผู้ปกป้องนิยายกรีกออร์โธดอกส์ รุสเซียทั้งประเทศก็พลอยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของไบแซนติอุมเต็มด้วย เช่น ตราหนักอินทรี 2 หัว และความมั่งคั่งต่าง ๆ ภายในราชสำนัก การยกย่องฐานะของพระเจ้ากรีก-พรดิเป็นอย่างสูง แบบอย่างการพิจารณาพิพากษาคดีตลอดจนการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง

การปกครองตกอยู่ในมือของสภาโบยาร์ ซึ่งประกอบด้วยผู้รับมรดกเจ้าของที่ดินขนาดใหญ่กับคนที่มีความรู้แต่ชาติสกุลต่ำ คนเหล่านี้ต่อมาก็มักอิจฉาริษยาและไม่พอใจในอภิสิทธิ์ บางประการที่พวกเขาจะได้รับ ระบบการตั้งตำแหน่งจึงเพิ่มความสับสนขึ้นเรื่อย ๆ คือตำแหน่งที่เรียกว่า "mestnichestvo" ที่กำหนดการตั้งตำแหน่งขุนนางราชสำนักว่าจะต้องแต่งตั้งโดยถือการลำดับวงศ์

เมื่อได้ดินแดนใหม่ ๆ มากก็จะมอบให้นายทหาร ตอบแทนที่เข้ามาบริหารราชการแต่ในที่สุดก็ต้องคืนให้ซาร์ ที่ดินนี้เรียกว่า "pomestic" และเจ้าของที่ก็คือ pomeshchiki บรรดา pomeshchiki เหล่านี้เมื่อได้ดินแดนใหม่สิ่งที่ต้องการเพิ่มขึ้นด้วยก็คือแรงงาน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องหาทางผูกแรงงานเซอร์ฟไว้กับที่ดิน อิวานที่ 3 ได้ทรงออกกฎหมายเกี่ยวกับที่ดินในปี

⁷ เป็นคาเนท (khanate) ที่ตั้งขึ้นในโครเมีย เมื่อปี 1420 เมื่อโกลเดนฮอร์ดเริ่มเสื่อมลง

ค.ศ. 1497 คือ "Sudebnik" เป็นกฎหมายที่แสดงถึงอิทธิพลของไบแซนทีนอย่างมาก คือการกำหนดบทลงโทษอย่างรุนแรงเช่นเดียวกัน และในส่วนของชวานานันท์ก็คือการบ่งบอกถึงสิทธิในอันที่จะโยกย้ายไปจากที่ดินของเจ้าของเดิมได้เฉพาะระยะสองอาทิตย์ในเทศกาลวันเซนต์ยอร์ชเท่านั้น

เป็นที่น่าสังเกตว่าขณะที่รัสเซียเริ่มสร้างความเป็นประเทศในระบอบการปกครองแบบกษัตริย์เอกราธิปไตยและระบบเศรษฐกิจที่ผูกพันเซอร์ฟเข้ากับรัฐนั้น ในยุโรปจะอยู่ในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) พระราชินี Zoe จึงทรงนำศิลปินกรีกและอิตาลีเข้ามาขยายเขตเศรษฐกิจ สรวางวัดต่าง ๆ แต่ทั้งนี้โดยสปิริตของยุคฟื้นฟูศิลปวิทยามีได้แพร่หลายตามมาด้วย เพราะอิทธิพลของคาทาร์กับวัฒนธรรมไบแซนทีนยังคงปักหลักอยู่อย่างเหนียวแน่น **สิ่งที่ยอมรับมานั้นจึงกลายเป็นเพียงธรรมเนียมในราชสำนักเท่านั้น ในขณะที่ประชากรรัสเซียขณะนั้นจะยังคงมีสภาพความเป็นอยู่ที่ล้าหลังและไม่รู้หนังสือเหมือนเดิม⁸**

บาซิลที่ III ในตอนปลายรัชสมัยอิวานที่ 3 นั้นได้ทรงแต่งตั้งพระโอรสของพระนาง Zoe เป็นซาร์คู่กับพระองค์ ถึงปี ค.ศ. 1505 บาซิลที่ 3 เมื่อพระบิดาสวรรคต บาซิลจึงได้ทรงเป็นซาร์พระองค์เดียว ทรงผนวกดินแดนเข้ามาในอาณาจักรมากมาย รวมทั้งลิทัวเนียซึ่งแม้จะมีได้ถูกผนวกเข้ามาในอาณาจักร และได้เลือกพระเจ้าแผ่นดินโปแลนด์เป็นกษัตริย์ของตนด้วย แต่ภาษาในราชสำนักที่ใช้กันอยู่ก็คือภาษารัสเซีย ประชาชนนับถือนิกายกรีกออร์ทอดอกซ์

ในการปกครองประเทศนั้น บาซิลที่ 3 ทรงยึดอำนาจการปกครองเด็ดขาดเหนือพวกโบยาร์ทำให้ทรงสามารถปกครองโดยใช้พระราชอำนาจเพียงพระองค์เดียว และมีผลให้ซาร์องค์ต่อมาทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจแห่งกษัตริย์สมบูรณ์ตามลัทธิราชาธิปไตย พระมหากษัตริย์ทรงมีฐานะเป็น "พระบิดาแห่งชาวรัสเซียทั้งมวล" ปกครองประชากรรัสเซียที่เป็นชาวไร่ชาวนาประมาณ 90 ของประเทศในลักษณะที่นับวันจะเกิดช่องว่างระหว่างกันมากขึ้นตามลำดับ ทรงมีโอรสซึ่งประสูติจากพระนางเฮเลนกลินสกี คืออิวาน ซึ่งได้เสด็จขึ้นครองราชย์แทนพระบิดาเมื่อทรงมีพระชนม์เพียง 3 พรรษาเท่านั้นเอง

⁸ D.M. Sturley, *A Short History of Russia*, pp. 31-32

อิวานที่ 4 อิวานผู้ตโหด (Grozny⁹ ค.ศ. 1530-1584)

เมื่ออิวานที่ 4 เสด็จขึ้นทรงราชย์นั้น เนื่องจากยังทรงพระเยาว์อยู่ พระราชมารดา จึงต้องทรงดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการ แต่ต่อมาทรงสิ้นพระชนม์ลงในปี ค.ศ. 1538 อิวาน ทรงมีพระชนม์เพียง 7 พรรษา พวกโบยาร์ทั้งหลายต่างแก่งแย่งกันเพื่อชิงความเป็นใหญ่ในตำแหน่งองคมนตรีที่ปรึกษาของซาร์ โดยเฉพาะสองตระกูลที่ช่วงชิงอำนาจกันในขณะนั้นคือ Shuisky และ Belskys เมื่อทรงมีพระชนม์ 13 พรรษา ได้ทรงตัดสินประหาร Andrew Shuisky¹⁰ ซึ่งการกระทำนี้กลายเป็นก้าวแรกของการตัดสินพระทัยในเวลาต่อมาที่จะทรงล้มอำนาจขุนนาง เมื่อทรงพระชนม์ได้ 17 พรรษาก็ทรงสถาปนาพระองค์เองเป็นซาร์องค์แรกของรัสเซีย (1547) เรียกประชุมหญิงสาวทั้งราชอาณาจักรและทรงเลือกอนาสตาเซีย โรมานอฟ (Anastasia Romanov) เป็นชายา

แม้พระกิริยาจะดุกระด้างแต่อิวานก็ทรงได้รับการศึกษาพอสมควรในขณะนั้น มีความจำเป็นเยี่ยมและทรงทำงานหนัก ทรงเลือกตั้งที่ปรึกษาที่มีความสามารถที่ไม่ใช่ขุนนางเช่น Metropolitan Macarius, Sylvester และ Alexis Adashev ซึ่งบุคคลเหล่านี้ได้มีบทบาทอย่างยิ่งในช่วง 10 ปีแรกของรัชกาล

ค.ศ. 1550 อิวานทรงเรียกประชุมสภาแห่งชาติทรงสารภาพความผิดที่ทรงกระทำ เมื่ออยู่ในวัยเยาว์ และทรงสัญญาที่จะปกครองรัสเซียอย่างยุติธรรมในอนาคต มีการเรียกประชุมเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นจากแคว้นต่าง ๆ ซึ่งจากการเรียกประชุมนี้เองที่ได้ทำให้มีการปฏิรูประบบพิพากษาคดี การร่างประมวลกฎหมาย กองทัพอากาศจัดการปกครองท้องถิ่นและศาสนา งานสำคัญประการหนึ่ง คือการจัดตั้งกองทัพแห่งชาติ "Atreltsy" หรือ "musketeer" เป็นกองทหารถือปืนคาบศิลา

---

⁹มีความหมายว่า "Terrible" หรือ "Dread" ซึ่งนักประวัติศาสตร์บางท่านค้านว่าไม่น่าแปลคังนั้น เพราะความ "ตโหด" ของอิวานนั้นทรงกระทำเพื่อรักษากฎหมายอย่างเคร่งครัดไม่ใช่มีพฤติกรรมโหดร้ายทารุณแต่ประการใด

¹⁰ เพราะขึ้นไปนอนบนพระที่บรรทม

การรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางและการขยายดินแดนออกไปนี้เป็นที่มาแห่งอำนาจของอิวาน ในปี ค.ศ. 1552 เอาชนะตาตาร์แห่งมาซาน และ 4 ปีต่อมาก็ได้คาเนท แห่งอัศ-ตราคาน รัสเซียได้บริเวณแม่น้ำโวลก้าตลอดแนว เปิดทางขยายสู่บริเวณภูเขาอูรัลไปสู่ไซบีเรีย และเขตภูเขาคอเคซัส

ในขณะนั้นตาตาร์ยังคงปกครองแหลมไครเมียอยู่ ในปี ค.ศ. 1571 พวกนี้ได้เข้าโจมตี และเผาเมืองมอสโก แต่อิวานทรงตัดสินใจทิ้งทางใต้และหันไปสนใจตะวันตกโดยผ่านลิโวเนีย ในปี ค.ศ. 1558 จึงเริ่มเปิดสงครามที่กินเวลาติดต่อกันถึง 24 ปี ในระยะแรกรัสเซียประสบความสำเร็จ แต่ต่อมา โปแลนด์-ลิทัวเนีย สวีเดน เดนมาร์ก ได้ร่วมมือกันขจัดรัสเซียออกจากบอลติก ทำให้ในที่สุดรัสเซียต้องเป็นฝ่ายถอย

สำหรับอิวานนั้นมิได้เพียงแต่จะทรงหวังที่จะตัดเส้นทางการค้าที่อยู่ในมือชาวต่างชาติทั้งหมดเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการที่จะกวาดต้อนคนที่มีฝีมือจากประเทศในยุโรปตะวันตกด้วย ซึ่งนโยบายนี้บรรดาประเทศเพื่อนบ้าน ก็จะต้องพยายามต่อต้านอย่างสุดความสามารถเช่นกันที่จะไม่ให้รัสเซียมีอำนาจจนเกินไป

ภายหลังปี ค.ศ. 1560 เมื่อพระชายาอานาสตาเซีย สิ้นพระชนม์ลง ลักษณะการปกครองในรัชกาลนี้ก็เปลี่ยนไป อิวานที่ 4 ทรงเสียพระทัยมากถึงขั้นเสียพระสติ คุ่มคลั่งเป็นบางเวลา ทรงเริ่มขัดแย้งกับคณะที่ปรึกษาและเริ่มไม่ไว้วางพระทัยผู้ใด และในปี 1564 เป็นต้นมาก็เริ่มสมัย "สยดสยอง" โดยทรงเริ่มกำจัดพวกโบยาร์และเพิ่มอำนาจกษัตริย์เอกาธิปัตย์ขึ้นอย่างเต็มขีด

วิธีการรวมอำนาจนั้นก็คือ ทรงแบ่งอาณาจักรเป็น 2 ส่วนคือ

1. Oprichnina เป็นดินแดนส่วนพระองค์ของซาร์
2. Zemshchina ดินแดนปกครองโดยโบยาร์แบบเดิม

ทรงตั้งกองทหารม้าดำขึ้นเรียกว่า "oprichniki" 1,000 คน ต่อมาก็เพิ่มจำนวนขึ้น ทำหน้าที่ราชองครักษ์และตำรวจลับทำการกำจัดโบยาร์และบุคคลใดก็ตามที่พฤติกรรมเป็นภัยต่อแผ่นดิน และสร้างกลุ่ม "elite" ขึ้นใหม่ "service nobility" ทำหน้าที่พิทักษ์

ซาร์ซึ่งจะทรงพระราชทานรางวัลเมื่อเห็นสมควร และเรียกคืนเมื่อไม่พอพระทัย กองทหาร "oprichniki" นี้ได้ทรงยกเลิกไปเมื่อปี ค.ศ. 1572 หลังจากที่ได้นำหน้าที่ประหารข้าราชการสำนักและพระราชวงศ์ไปจำนวนมาก กล่าวกันว่าไม่น้อยกว่า 4,000 คน เพราะทรงเกรงว่าพวกเหล่านี้จะกบฏ

ค.ศ. 1566 อิวานทรงเรียกร้องให้มีการเปิดประชุม "Zemsky Sobor"¹¹ อภิปรายเรื่องสันติภาพภายหลังที่ทำสัญญากับโปแลนด์ สภาพตกลงให้ทำสงครามกับชาวตะวันตกต่อไป หว่านเอาเสียดายที่กิจกรรมต่างประเทศนั้นเปลี่ยนเป็นเลวร้ายลงทุกที โปแลนด์และลิทัวเนียรวมกันเมื่อปี ค.ศ. 1568 ในปี ค.ศ. 1575 นายทหารชั้นผู้ใหญ่คนหนึ่งคือสตีเฟน บาโตรี (Stephen Batory) ได้เป็นกษัตริย์ จากพันธะเนื่องจากสนธิสัญญาสงบศึกเมื่อปี ค.ศ. 1582 อิวานจำต้องหันมาปราบปรามลิทัวเนียและลิโวเนียใหม่

ทางใต้ปรากฏว่าพวกไครเมียก็เดินทัพขึ้นเหนือเข้าทำลายมอสโคว์เมื่อปี ค.ศ. 1571 พวกเตอร์กก็เข้าคือัสตราคาน เหล่านี้ทำให้อิวานรู้สึกว่ามีแต่คนต่อต้านพระองค์ ความโหดร้ายเริ่มกลับมาเป็นคุณสมบัติของพระองค์ใหม่ Metropolitan Philip ถูกฆ่าเนื่องจากต่อต้านพระองค์ ค.ศ. 1581 พระโอรสของพระองค์เองถูกตีล้มและถูกฆ่าตายเนื่องจากทำให้ทรงกริ้วพระราชวงศ์อื่น ๆ รวมทั้งโบยาร์ถูกฆ่าตายนับจำนวนไม่ถ้วน แต่การกระทำของพระองค์ที่ถือว่าโหดร้ายที่สุดก็คือการทำลายนอโฟโกรอดฆ่าพระราชวงศ์ทั้งหมดเมื่อปี ค.ศ. 1570 เพราะทรงระแวงว่านอโฟโกรอดคมีที่ท่าจะประนีประนอมกับโปแลนด์ ทรงประทับกลางแจ้งถึง 5 สัปดาห์เพื่อทอดพระเนตรการสังหารประชาชนถึง 60,000 คน

อย่างไรก็ดี ในสมัยนี้ก็ได้มีการพัฒนาการที่น่าสนใจ 2 ประการคือ

1. การเปิดสัมพันธทางการทูตและการค้ากับอังกฤษ

---

¹¹ หรือ Assembly of the Land ประกอบด้วยตัวแทนของโบยาร์ พระ พ่อค้า ชาวเมืองและชาวชนบท การประชุมก็เพื่อตัดสินปัญหาต่าง ๆ ของรัฐ สถานที่เดิมก็คือสภาที่ปรึกษา ที่เริ่มเปิดประชุมในฐานะสภาแห่งดินแดนเป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1566 มีลักษณะทั่วไปเหมือนสภาชนชั้นในยุโรปสมัยกลาง เพียงแต่สภานี้ไม่เคยพัฒนามาถึงขั้นเป็นสภาปาร์เลียมেন্ট หรือ เช่นเดียวกับสภาในอังกฤษสมัยราชวงศ์ทิวดอร์ คือเป็นเครื่องมือจำกัดอำนาจและสิทธิพิเศษของขุนนางแต่เดิมสมาชิกได้รับการแต่งตั้งแต่ต่อมา ก็เลือกตั้ง ผลงานสำคัญที่สุดของ Zemsky Sobor ก็คือการเลือก Michael Pomanov เป็นซาร์ สภานี้ถูกยุบในสมัยปีเตอร์ที่ 1

2. การเคลื่อนย้ายเข้าสู่ไซบีเรีย

เมื่อปี ค.ศ. 1553 วิลลัมบี้ (Willoughby) และซานเซลเลอร์ได้แล่นเรือ 3 ลำออกจากอังกฤษเพื่อค้นหาเส้นทางตะวันออกเฉียงเหนือสู่ตะวันออกไกล ซานเซลเลอร์เดินทางมาถึงทะเลขาวบริเวณที่เป็นเมืองอาร์ชแองเจิลปัจจุบัน จากที่นั่นก็คือทางมาสู่มอสโคว์ซึ่งได้ประโยชน์จากการค้าเป็นอันมาก เพราะสำหรับอิวานนั้นถือว่าเส้นทางอาร์คติกควรจะเป็นทางติดต่อกับตะวันตกเพราะช่วยให้หลบเลี่ยงศัตรูในเขตบอลติกได้ สำหรับอังกฤษนั้นเส้นทางที่พบใหม่ก็คือเส้นทางเปิดการค้ากับเปอร์เซียและอินเดีย มีการเปิดบริษัทการค้ามัสโควีและอิวานก็ต้องการการเปิดสัมพันธ์ทางการทูตใกล้ชิดกับพระนางอลิซาเบธยิ่งขึ้น แม้แต่จะได้อภิเษกกับพระญาติวงศ์องค์ใดองค์หนึ่งก็ยินดีจะทำ แต่พระนางอลิซาเบธไม่เห็นด้วยกับนโยบายนี้

การขยายสู่ไซบีเรียนั้นมีลักษณะที่น่าสนใจเกิดคือเป็นผลงานของเอกชนคือผลงานของครอบครัวสโตรกานอฟ (stroganov) จากนอฟโกรอด เขาได้รับดินแดนบนฝั่งแม่น้ำกามา (Kama) จากอิวาน เป็นดินแดนปลอดภาษี โดยมีข้อแม้ว่าจะต้องมีการพัฒนาและป้องกันดินแดนเหล่านั้นไว้ให้ได้ สโตรกานอฟก็พยายามขยายดินแดน โดยมีพวกคอสแซค¹² ที่เรียกว่าเยอร์มัค (Yermak) ได้รับจ้างขยายเขตแดนไปทางภาคตะวันออกของภูเขาอูรัล พวกกลุ่มชนเล็ก ๆ เหล่านี้ใช้ปืนไฟเก่งจึงประสบความสำเร็จอย่างงดงาม ยึดได้เมือง Sibir และรุกไปทางตะวันออกมากขึ้นสร้างป้อมค่าย และที่มั่นทางการค้าในเขตไซบีเรียตะวันตก

ผลงานของอิวานที่ 4

อิวานสิ้นพระชนม์ภายหลังที่ได้ทรงก่อตั้งมัยแห่งความสยดสยองในรัสเซียจนถึง 20 ปี แต่ก็ได้ทรงสร้างแบบอย่างของระบอบเอกราชที่ขยับขึ้นในรัสเซีย เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความแตกแยกกระส่ำระสายเหมือนที่เกิดขึ้นในโปแลนด์ ทรงพยายามที่จะดึงเอาดินแดนบริเวณทะเลบอลติกทั้งหมดมาเป็นของรัสเซีย เพื่อจะได้ใช้เป็นเส้นทางติดต่อกับตะวันตกทรงเชิญชวนศิลปินกรยุโรปและช่างเทคนิคเข้ามาสร้างสรรคัยกระดับวัฒนธรรมและมาตรฐานเศรษฐกิจในรัสเซียผนวกดินแดนทางภาคตะวันออก ตะวันตกเฉียงใต้ และเริ่มสมัยอพยพเข้าไซบีเรีย

¹² คู้ท์ห้ายเล็ม

พระราชประสงค์ของพระองค์นั้นเป็นไปอย่างแจ่มชัด บางอย่างก็ประสบความสำเร็จแต่บางอย่างก็ไม่เป็นไป ดังนั้น นโยบายหลักของรัสเซียก็คือการขยายตัวสู่เขตบอลติกและตะวันออก การตั้งอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางและการก้าวเข้าสู่ระบบเอกราธิปไตยเหล่านี้ได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อการนี้มาแล้วทั้งในสมัยก่อนและหลังรัชกาลของพระองค์ การกระทำของอิวานกลับกลายเป็นอันตรายมากกว่าที่จะเป็นผลดี เป็นการทำลายระบบที่ทรงสร้างขึ้นมาเองและผู้รับเคราะห์กรรมก็คือผู้สืบราชสมบัติต่อจากพระองค์¹³

ภายหลังที่พวกตาดาร์แห่งไครเมียเข้าปล้นมอสโคว์ พระองค์ก็จัดการปรับปรุง oprighnina บางส่วนยกหน้าที่ป้องกันภาคใต้ให้โบบยาร์ซึ่งเคยมีประสบการณ์ในการป้องกันดินแดนส่วนนี้ การขยายเขตโดยเฉพาะตอนกลางได้เป็นผลนำไปสู่การจำกัดเสรีภาพของความเป็นเซอร์ฟ การกดขี่และการทำลายล้างของ pomestic ก็มีผลทำให้จำนวนประชากรลดลง เพราะมีดินแดนสมบูรณ์ใหม่ มีเสรีภาพกว่าอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อคนอพยพเคลื่อนย้ายไปหมดจำนวนพลเมืองที่จะเกิดมาเป็นทหารในสงครามลิโวเนียจึงมีจำนวนไม่เพียงพอ ห้ายที่สุดก็คือการที่ทรงปลงพระชนม์พระโอรสของพระองค์เองทำให้เกิดปัญหาการสืบราชสมบัติซึ่งนำไปสู่สมัยที่เรียกว่า "Time of Troubles"

3. สมัยยุ่งยาก (The Time of Troubles)

ปี ค.ศ. 1584-1613 ภายหลังการสิ้นพระชนม์ของอิวานที่ 4 กลายเป็นสมัยยุ่งยากโดยแท้ เป็นสมัยปฏิวัติที่ทุกฝ่ายที่ไม่พอใจระบบของอิวานที่ 4 ทุกฝ่ายพากันลุกฮือขึ้นและสถานการณ์ก็เลวร้ายยิ่งขึ้นเพราะการแทรกแซงจากต่างประเทศด้วย

อิวานที่ 4 ทรงทำลายผู้สืบเชื้อสายโดยตรงจากพระองค์คือการปลงพระชนม์พระโอรสอิวานเหลือแต่ฟีโอดอร์ (ค.ศ. 1584-1598) เป็นผู้เคร่งศาสนาใจบุญไม่เหมาะที่จะเป็นกษัตริย์ ตัวอิวานที่ 4 เองทรงอภิเษกใหม่ถึง 6 ครั้ง แต่ก็ยังทรงคิดถึงพระมเหสีองค์แรกตลอดเวลา และในบั้นปลายแห่งพระชนม์ชีพก็ต้องทรงเผชิญกับภาพหลอนต่าง ๆ จนพระเกศาร่วงหมดเมื่อสิ้นพระชนม์ในปี ค.ศ. 1584 นั้นทรงมีพระชนม์เพียง 54 ชันษา

¹³D.M. Sturley, *History of Russia*, p.36

ฟีโอดอร์ (Feodor) หรือฟีโอดอร์ผู้ตีกระดิ่ง¹⁴ เป็นพระโอรสซึ่งกว่าพระเจ้าซาร์จะทรงรู้ว่าได้ทรงเป็นสาเหตุแห่งโศกนาฏกรรมภายในราชวงศ์ก็สายเสียแล้ว เพราะอันที่จริงแล้ว เจ้าชายฟีโอดอร์ทรงเหมาะที่จะบวชเป็นพระมากกว่าจะเสด็จขึ้นครองราชย์ในพระราชพิธีฉลองก็ปรากฏว่าเฟเตอร์ทรงสนพระทัยในพระคทาของเล่นมากกว่าสิ่งอื่นทรงสนพระทัยในวัดก็เพราะมีพิธีต่าง ๆ สนุกสนาน ทรงโปรดการเสด็จเข้าออกตามวัดต่าง ๆ เพื่อทรงสิ้นกระดิ่งสามัญชนันรักซาร์ฟีโอดอร์ เนื่องจากมีคำสอนในศาสนาิกายออร์ทอดอกซ์ว่า เซนต์ที่ไม่ฉลาดเฉลียวนั้นมักจะเป็นที่รักและได้รับความคุ้มครองจากพระเจ้า

เจ้าชายฟีโอดอร์ทรงเป็นพระโอรสในพระเจ้าอิวานที่ 4 และพระนางอนาสเตเซียโรมานอฟ (Anastasia Romanovna) และพระเจ้าอิวานที่ 4 ก็ยังทรงมีพระโอรสกับมเหสีองค์ที่ 7 ด้วยคือ เจ้าชายคิมิทรืพระชนม์ในขณะนั้นได้ 2 พรรษา ไม่มีสิทธิในการปกครองพระมารดาจึงตัดสินใจนำไปประทับที่อูกลิชเพื่อหลีกเลี่ยงผู้ที่จะถือโอกาสใช้เจ้าชายน้อยเป็นเครื่องมือแสวงอำนาจ ด้วยเหตุนี้จึงมีปัญหาเหลืออีกปัญหาเดียวคือความจำเป็นที่จะต้องหาผู้ที่จะบริหารบ้านเมืองในพระนามของซาร์ฟีโอดอร์¹⁵

โบริส กอร์ดูนอฟและสมัยยุ่งยาก (Boris Gordunov)

ผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการก็คือ โบริส กอร์ดูนอฟ (Boris Gordunov) มีฐานะมั่งคั่งขึ้นทุกทีเนื่องจากเป็นผู้ที่พระเจ้าซาร์ทรงให้ความไว้วางพระทัยเป็นอย่างยิ่ง จนแม้แต่คณะทูตานุทูตต่างประเทศก็มุ่งหวังที่จะได้รับความสนับสนุนจากกอร์ดูนอฟ ในการเจรจาความเมืองกับรัสเซีย ทำให้ฐานะของพระเจ้าซาร์ทรงลดลงมาเป็นเงาของพระเจ้าซาร์ผู้ปกครองรัสเซียเท่านั้นเอง อย่างไรก็ตามถึงแม้กอร์ดูนอฟจะเป็นผู้เข้มแข็งก็ไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ยุ่งยากทั้งหมดได้โดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคิมิทรื พระอนุชาองค์เดียวที่ยังมีชีวิตอยู่ของฟีโอดอร์สิ้นพระชนม์ในปี ค.ศ. 1591 ก็มีข่าวลือไปว่า กอร์ดูนอฟเป็นผู้ลอบปลงพระชนม์เพื่อหวังจะเป็นรัชทายาทเองและในเดือนมกราคม ค.ศ. 1598 ฟีโอดอร์เองก็สิ้นพระชนม์ลง สถานการณ์ก็เข้า

¹⁴ "The Bell Ringer"

¹⁵ Jesse D. Clarkson, *A History of Russia* (Edinburg: T and A. Constable Ltd., 1962) p. 142

ขึ้นเลวร้ายยิ่งขึ้น ซึ่งก็เท่ากับเป็นการสิ้นสุดรัชสมัยของราชวงศ์รูริค เนื่องจากพีโอเตอร์ไม่มีผู้เป็นทายาท กอริตึนอฟทำหน้าที่ปกครองแทนต่อมาแต่มิได้ขึ้นครองราชย์เป็นทางการ กลับพยายามฟื้นฟูสภาพแผ่นดินขึ้นเลือกผู้ที่จะสนับสนุนตนจนในที่สุดในเดือนกุมภาพันธ์สภานี้ก็ลงมติแต่งตั้งให้พระองค์เป็นซาร์แห่งรัสเซีย เวลาแห่งความยุ่งยาก ในปี 1604 เป็นฤดูข้าวยากหมากแพงและการเพาะปลูกพืชพันธุ์ต่าง ๆ ไม่ได้ผลทำให้พวกโบยาร์และพวกชาวนาเริ่มพากันไม่พอใจรัฐบาล พวกโบยาร์แห่งมอสโคว์เปิดฉากการกระด้างกระเดื่องต่อซาร์แห่งมอสโคว์ ด้วยการหันไปสนับสนุนเจ้าชายองค์อื่นที่จะเสด็จขึ้นครองราชย์ โดยมีผู้อ้างว่าเป็นเจ้าชายคิมิหรี พระโอรสของอิวาน ยังมีพระชนม์อยู่และเป็นทายาทโดยชอบธรรม รัฐบาลโปแลนด์และรวมทั้งรัสเซียบางส่วนให้ความสนับสนุนยกทัพเข้าสู่รัสเซียทำสงครามกลางเมืองอยู่เป็นเวลาถึง 9 ปี ซึ่งระยะ 9 ปีนี้ได้รับฉายาว่าเป็นสมัยยุ่งยาก

โดยแท้จริงแล้วซาร์น่าจะเข้มแข็งพอที่จะปราบปรามความยุ่งยากเหล่านี้ได้ แต่ซาร์โบริส ทรงสิ้นพระชนม์เสียก่อนในปี ค.ศ. 1605 พระโอรสของพระองค์คือ พีโอเตอร์ที่ 2 ถูกถอดออกจากราชบัลลังก์และคิมิหรีขึ้นครองแทน ซึ่งก็มิได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่ายเพราะเห็นว่าคิมิหรีทรงมีลักษณะ โปร-โปแลนด์¹⁶ ในปี 1606 คิมิหรีถูกลบพระชนม์โดยถูกเผาที่จัตุรัสแดงและเบซิล ชิวสกี (Basil shuisky) ขึ้นครองราชย์แทน ในระยะ 4 ปีที่เบซิลขึ้นครองราชย์พวกโบยาร์ก็พยายามที่จะเรียกร้องสิทธิดั้งเดิมของตนคืนมาเรื่อย ๆ แต่ก็มีคู่แข่งเกิดขึ้นคือพวกชนชั้นกลางได้แก่กองทหารคอซแซค และพวกเซอร์ฟ ต่างก็พยายามจะยกฐานะของตนเองทั้งสิ้น จึงทำให้เกิดการจลาจลปั่นป่วนโดยทั่วไป ตามเมืองต่าง ๆ เช่นที่ นิสหนิ-นอฟโกรอด (Nizhni-Novgorod) อัสตราข่านและเชอนิกอฟในฤดูร้อนของปี ค.ศ. 1606 อดีตทาสคนหนึ่งคือ อิวาน โบลอทนิกอฟ ก็ตั้งตัวเป็นหัวหน้าเรียกร้องเสรีภาพและการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นของพวกชาวนา เขานำกองทัพมุ่งสู่มอสโคว์ยึดเมืองหลวงได้ แต่ต่อมาพวกขุนนางขึ้นรองลงมาที่ให้ความสนับสนุน เกิดเปลี่ยนใจเลิกสนับสนุน โบลอทนิกอฟจึงต้องถอนกำลังกลับ ก่อนที่ซาร์จะรวมกำลังทัพปราบปรามตนได้ แต่ก็ต้องทำสงครามยืดเยื้อมาถึงปี 1607 ในที่สุดก็ต้องยอมจำนนโดยซาร์สัญญาว่า

¹⁶ ทรงยืนยันจะอภิเษกกับเจ้าหญิงโปแลนด์ ซึ่งนับถือโรมันคาทอลิก ทำให้พวกโบยาร์ไม่พอใจหาเรื่องปลุกปั่นฝูงชน จนในที่สุดคิมิหรีต้องถูกลบพระชนม์ดังกล่าว

จะภัยให้ ทว่าซาร์มิได้ทรงทำตามสัญญา โบโลทnikov ถูกควักนัยน์ตาและปล่อยให้จมน้ำตายการ
กฎก็สิ้นสุดลง นับเป็นการปฏิวัติครั้งแรกในรัสเซียซึ่งแม้จะไม่ประสบผลสำเร็จแต่ก็เป็นการเคื่อน
รัฐบาลไว้ซึ่งหนึ่งว่าอย่าประมาทการรวมกำลังของชาวนา

อย่างไรก็ตาม หลังจากนั้นก็มีผู้อ้างว่าเป็นคิมิทธิเพื่อช่วงชิงสิทธิในราชบัลลังก์ต่อ ๆ
กันมาเรื่อย ๆ ซาร์ขอให้สวีเดนช่วยเมื่อปี ค.ศ.1608 โดยจะตอบแทนด้วยการคืนที่ดินที่ได้มา
ในสมัยกอร์ดอนอฟ และกษัตริย์โปแลนด์ก็ถือโอกาสที่รัสเซียอยู่ในสมัยสงครามกลางเมืองกรุงรัสเซีย
(กษัตริย์ sigismund) โดยอ้างการแทรกแซงจากต่างชาติคือสวีเดน ยึดสโมเลนสค์ได้เมื่อปี
ค.ศ.1609

ค.ศ.1610 ได้มีการจลาจลเกิดขึ้นอีก ซาร์ถูกถอดและถูกบังคับให้บวช ราชบัลลังก์
ตกอยู่ในมือของโบบาร์ร้องขอไปยังลาติสเลาส์ (Ladislaus) โอรสของกษัตริย์โปแลนด์ขึ้นครอง
ราชย์ภายใต้ข้อแม้ว่าจะต้องตั้งโบบาร์เหล่านั้นเป็นที่ปรึกษางานแผ่นดินด้วย

4. การฟื้นฟูรัสเซีย

กษัตริย์ sigismund ที่ 3 ทรงมีแผนที่จะรวมราชวงศ์รัสเซียเข้ากับโปแลนด์ แต่
ทรงคาดคะเนเกี่ยวกับความผูกพันของชาวรัสเซียที่มีต่อศาสนานิกายออร์ทอดอกซ์ผิดพลาด เพราะ
ถึงแม้สถาบันทุกสถาบันในสมัยยุคนั้นจะคู่สับสนรวมเรไปหมด แต่สถาบันศาสนานั้นยังมั่นคงและ
กลายเป็นผู้นำของชาติ ชาวโปแลนด์ส่วนใหญ่อยู่ภายใต้อิทธิพลของพระนิกายเยซูอิตในสมัยปฏิรูป
แคทอลิก (Counter Reformation) กำลังมุ่งหวังที่จะชักจูงให้นิกายออร์ทอดอกซ์หันกลับไปอยู่
ภายใต้อำนาจโรม ขณะนั้นโปแลนด์ปกครองมอสโคว์ สโมเลนสค์ และเมืองต่าง ๆ ทางตะวันตก-
เฉียงใต้ พวกสวีดิชในนอฟโกรอด และตะวันตกเฉียงเหนือ เมืองอื่น ๆ ก็กำลังปั่นป่วน ได้เกิด
มีการฟื้นฟูความเรียบร้อยขึ้นมา มีการลุกขึ้นต่อต้านพวกโปแลนด์โดยพาร์ทรียาร์ค เฮอร์โมจีน
(Hermogenes) เมื่อปี ค.ศ.1600 ขบวนการนี้เกือบจะล้มรัฐบาลโปแลนด์ แต่เนื่องจากยังรวม
กันไม่ได้สนิทจึงไม่ประสบผล ได้มีขบวนการอื่น ๆ เกิดขึ้นอีกเป็นครั้งที่สอง ต่อต้านกษัตริย์โป
แลนด์โดยชาวนิสนิ-นอฟโกรอดผู้รักชาติ มีการเรียไ้เงินเพื่อกองทัพโดยเจ้าชายคิมิทธิ โปซาสกี้
(Dimitry Pozhasky) เมืองอื่น ๆ ได้เข้ามาร่วมด้วย ช่วยกันส่งเสบียงเป็นการใหญ่ โปแลนด์-

สก็เคลื่อนทัพเข้าสู่มอสโก ซึ่งขณะนั้นก็ถูกล้อมโดยพวกกนฏ¹⁷ มีอ้อมค่ายของพวกโบลอยู่ในเมือง พวกกนฏยึดได้เมื่อปี ค.ศ. 1612 มีการจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้น ให้ทุกเมืองส่งตัวแทนมาเพื่อเลือกซาร์ คะแนนโวลต์ส่วนมากเลือกไมเคิล โรมานอฟ (Michael Romanov) บุตรชายของพระคือฟิลาเรต์ (Philaret)

ความสำคัญของสมัยยุ่งยาก

สมัยที่มีการแย่งชิงอำนาจกันจนกลายเป็นสงครามกลางเมืองนั้นกินเวลานานถึง 25 ปี ทำให้เกิดความเสียหายทั้งทางวัตถุและชีวิตคน พวกที่เสียชีวิตมากที่สุดก็คือพวกโบยาร์ ในขณะที่พวก "lesser nobility" กับพ่อค้าชาวเมืองกลับเป็นฝ่ายได้รับประโยชน์จากเหตุการณ์ครั้งนั้น ส่วนพวกชาวไร่ชาวนาและเซอร์ฟที่ลุกขึ้นทำการกบฏเพื่อต้องการให้มีการปรับปรุงฐานะทางเศรษฐกิจของพวกตนกลับได้รับผลคือระบบเซอร์ฟแผ่ขยายกว้างขึ้น รัสเซียดอยหลังเข้าคลองไปไม่น้อยกว่า 300 ปี แต่ความสำคัญที่สุดก็คือโอกาสที่จะรวมชาวสลาฟทั้งหมดเข้าด้วยกันนั้นได้สิ้นสุดลงชั่วกาลปาวสาน¹⁸

---

¹⁷ ผู้นำกนฏทั้งหลายจะถูกเรียกว่า Thieves หรือ Brigands ทั้งสิ้น

¹⁸ Ibid., p. 40

สรุปท้ายบทที่ 6

1. มอสโคว์ก้าวขึ้นเป็นผู้นำแคว้นอื่น ๆ ของรัสเซียด้วยการทำตนเป็นผู้เก็บบรรณาการจากเจ้ารัสเซียองค์อื่น ๆ ไปถวายข่านเริ่มจากเนฟสกี จนถึงเจ้าที่มีชื่อเสียงองค์อื่น ๆ คืออิวานที่ 1 มีผลงานคือ

1.1 การย้ายเมืองหลวงจากวลาดีมีร์มามอสโคว์ในปี ค.ศ.1326

1.2 การใช้เงินในการสร้างอำนาจให้มอสโคว์

กิมิทร์ที่ 4 (1363-1389) ผลงานสำคัญอยู่ที่การเน้นความเป็นผู้นำชาติ คือการรบชนะมองโกลที่ Kulikovo (ค.ศ.1380) ทำให้เกียรติภูมิสูงขึ้นว่าสามารถเอาชนะมองโกลได้

อิวานที่ 3 ได้ขยายดินแดนจนทำให้ทรงเป็นที่ยอมรับว่าทรงเป็นชาร์แห่งชาวรัสเซียทั้งหมด ทรงปฏิเสศการส่งเครื่องบรรณาการไปถวายข่าน ยกเลิกตำแหน่งขุนนางชั้นสูง แต่ทรงสร้างขุนนางขึ้นมาใหม่ด้วยการพระราชทานที่ดินให้จงรักภักดีต่อชาร์ และรวมแคว้นเล็กแคว้นน้อยเข้ากับมอสโคว์ทั้งหมด

- ออกกฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน ค.ศ.1497 จำกัดการเคลื่อนย้ายออกจากที่ดินของเซอร์ฟ

อิวานที่ 4 อิวานผู้ทฤโทด

- มีขุนนาง Shuisky และ Belskys ทะเลาะกันจนต้องทรงสั่งประหาร Andrew Shuisky และทำให้ทรงคิดถึงการที่จะต้องทำลายอำนาจของขุนนาง

- เมื่อพระชนม์ 17 พรรษา ได้สถาปนาพระองค์เองเป็นชาร์องค์แรกของรัสเซีย

- การจัดตั้งกองทัพแห่งชาติที่เรียกว่า "Streltsy"

- ค.ศ.1564 เริ่มสมัยสยดสยองภายหลังการสิ้นพระชนม์ของพระนางอนาสตาเซีย โดยมุ่งกำจัดอำนาจของขุนนางอย่างเต็มที่ แบ่งอาณาจักรเป็น 2 ส่วนคือ

1. Oprichnina เป็นดินแดนส่วนพระองค์ของชาร์

2. Zemshchina เป็นดินแดนปกครองโดยโบยาร์แบบเดิม

- เปิดประชุมสภา Zemsky Sobor

2. ต่อจากสมัยอิวานที่ 4 คือสมัยยุ่งยาก

- Feodor, the Bell Ringer : ราชวงศ์โรมานอฟระองค์สุดท้าย
- บอริส กอร์จูนอฟ เป็นผู้สำเร็จราชการที่ต่อมาสถาปนาตนเองขึ้นเป็นซาร์เกิดกบฏชาวนานำโดยโบลเชวิกอฟ นับเป็นการปฏิวัติชานาครั้งแรกของรัสเซีย

3. การฟื้นฟูรัสเซีย คือบทบาทของพาทริอาร์ค เซอร์โมจินเนส ค.ศ.1611 ต่อต้านอิทธิพลของโพลและเลือกไมเคิล โรมานอฟ บุตรชายของสังฆราชฟีลาเรตส์ขึ้นเป็นซาร์

ตัวอย่างคำถาม

1. จงอภิปรายถึงบทบาทของมอสโคว์ในการตั้งตัวเป็นศูนย์กลางสำคัญของจักรวรรดิรัสเซีย
2. จงอธิบายการขยายดินแดนของรัสเซียในรัชสมัยอิวานมหาราชและเบซิลที่ 3
3. จงกล่าวถึงสถานะระหว่างประเทศของรัสเซียในสมัยยุ่งยาก